

Analiza direktnih i odabranih skrivenih subvencija za proizvodnju električne energije iz uglja u ugovornim stranama Energetske zajednice

U periodu kada je Evropska unija čvrsto krenula prema dekarbonizaciji energetskog sektora do 2050. godine, ugalj – izvor električne energije koji najviše zagađuje – i dalje čini više od 46% ukupnih instalisanih kapaciteta za proizvodnju električne energije u ugovornima stranama Energetske zajednice. Ogromni naponi i finansijska sredstva koriste se za podršku nastavku neodržive energetske politike. Zapravo, na godišnjem nivou daje se oko 2,4 milijarde evra direktnih i određenih vrsta indirektnih (skrivenih) državnih subvencija za podršku sektoru uglja u Energetskoj zajednici.

Zbog previsokog nivoa direktnih subvencija, uz veoma upitno poštovanje pravila o državnoj pomoći, i nedostatak ubedljive strategije reformi, ugovorne strane rizikuju da se udalje od Evropske unije. Veštački jeftina proizvodnja električne energije iz uglja onemogućava funkcionisanje tržišta električne energije i ometa tržišne reforme.

Posebno je zabrinjavajuće nepostojanje mehanizma za određivanje cene ugljenika.

Energetska zajednica, koja ima za cilj da kreira unutrašnje zajedničko energetsko tržište sa državama članicama EU, nije uspjela da preuzme vodeći instrument EU u borbi protiv klimatskih promena, Šemu trgovanja emisijama (ETS).

Direktne subvencije

Ukupna suma direktnih subvencija tokom analiziranog perioda od 2015. do 2017. godine dostigla je 1,2 milijarde evra (odnosno 400 miliona evra godišnje u proseku) u analiziranim ugovornim stranama. Analiza takođe pokazuje da skrivene subvencije mogu dostići 1,9 milijardi evra na godišnjem nivou.

Fiskalna podrška činila je 67% ukupnog iznosa direktnih subvencija. Ova kategorija najčešće uključuje direktno finansiranje iz državnog budžeta i subvencije po osnovu otpisa i reprograma zaostalih budžetskih obaveza, a uključuje i subvencije na osnovu obezbeđivanja državnih garancija za kredite, otpisa duga ili otplate kredita iz budžeta na osnovu izdatih garancija, umanjenje naknada koje se isplaćuju državi i oslobađanje od PDV-a. Najčešći korisnici direktnih subvencija u ovoj kategoriji su rudnici uglja u državnom vlasništvu.

Pregled Ugovornih strana

Bosna i Hercegovina

U Bosni i Hercegovini (BiH) proizvodnja električne energije iz uglja odvija se u pet termoelektrana, od kojih su četiri u većinskom državnom vlasništvu, dok je jedna privatna, u vlasništvu EFT grupe. Državna kompanija Elektroprivreda Republike Srpske vlasnik je TE Gacko i RITE Ugljevik, a Elektroprivreda BiH je vlasnik TE Tuzla i TE Kakanj, ukupne instalisane snage 1.256 MW.

Proizvodnja električne energije iz uglja tokom posmatranog perioda podržana je reprogramiranjem i oslobađanjem rudnika uglja od poreza i doprinosa za socijalno osiguranje; odricanjem od naknada za eksploataciju prirodnih resursa za proizvodnju električne energije u termoelektranama; davanjem državnih garancija za kredite; i obezbeđivanjem kapitala, zajmova i avansa za nastavak proizvodnje u rudnicima. Početkom 2018. godine poništen je Zakon o naknadama za eksploataciju prirodnih resursa za proizvodnju električne energije u Republici Srpskoj. Ranije izmene ovog zakona zahtevale su od proizvođača električne energije iz uglja da plaćaju naknadu u iznosu od 0,0015 evra po kWh proizvedene električne energije.

U 2018. godini, EPBiH je nastavila da podržava rudnike uglja, a Vlada Federacije izradila je program restrukturiranja sektora električne energije. Prema dostupnim informacijama, Program ne predviđa zatvaranje neprofitnih rudnika, što je pokazatelj da će se nastaviti postojeća politika subvencionisanja.

Vlada Federacije je u augustu 2018. godine usvojila odluku o izdavanju garancije za EPBiH za izgradnju novog Bloka 7 u TE Tuzla, snage 450 MW, projekta vrednog 613.990.000 evra. Kosovo*

Na Kosovu* dominira proizvodnja električne energije iz lignita, koja dostiže 92,5% ukupnog instalisanog kapaciteta za proizvodnju električne energije.

Kosovska energetska korporacija u vlasništvu države (KEK) upravlja sa dve termoelektrane na uglj (Kosovo A i Kosovo B), obe vertikalno integrisane sa rudnicima.

U posmatranom periodu identifikovane su subvencije za proizvodnju električne energije iz uglja u obliku otpisa duga, pozajmica iz budžeta i davanja državnih garancija za kredite. U 2015. godini, Vlada Kosova* otpisala je kamate na kredite koji su odobreni KEK-u.

Kosovska energetska korporacija planira da uloži 445 miliona evra u proširenje i modernizaciju rudnika uglja, a planirano je i ulaganje od 270 miliona evra za produženje veka termoelektrane Kosovo B i sanaciju životne sredine.

Vlada Kosova* nastavila je aktivnosti na izgradnji nove termoelektrane snage 450 MW, u saradnji sa privatnim investitorom ContourGlobal Terra 6 Sarl, vredne više od milijardu evra.

Prema sporazumu sa investitorom, Vlada Kosova* će garantovati otkup proizvedene

električne energije po ceni od 80 evra po MWh, kompenzaciju troškova razvoja projekta, oslobađanje od PDV-a i carina i povraćaj troškova za sanaciju životne sredine.

Crna Gora

Kapaciteti na uglj ima udeo od 22,5% u sektoru proizvodnje električne energije u Crnoj Gori. Od juna 2018. godine jedina termoelektrana - TE Pljevlja - posluje kao deo kompanije u većinskom državnom vlasništvu „Elektroprivreda Crne Gore“. TE Pljevlja trenutno se snabdeva ugljem iz rudnika uglja Pljevlja, u vlasništvu EPCG.

Subvencije za proizvodnju električne energije iz uglja u Crnoj Gori obezbeđene su u vidu reprograma i oslobađanja rudnika uglja od poreza i doprinosa, državnih garancija za termoelektranu i investicione podrške rudnicima uglja.

U datom periodu nije bilo direktnih subvencija EPCG-u, ali je u skladu sa Zakonom o budžetu za 2014. godinu, Vlada pretvorila 45 miliona evra zaostalih poreza i doprinosa EPCG-a u akcije kompanije, čime je povećala sopstveni udeo.

U 2018. godini EPCG je započeo aktivnosti na implementaciji programa investicija za sanaciju bloka jedan TE Pljevlja i rekultivaciju deponije šljake i pepela, vrednog 60 miliona evra. Investicija bi trebalo da bude završena 2021. godine.

Severna Makedonija

U Severnoj Makedoniji, termoelektrane na uglj čine 40% ukupnog instalisanog kapaciteta za proizvodnju električne energije. Električna energija iz uglja se proizvodi u dve termoelektrane (REK Bitola i REK Oslomej) koje zajedno sa rudnicima uglja posluju kao vertikalno integrisani deo državne kompanije „Elektrane Severne Makedonije“ (AD ESM). Tokom perioda obuhvaćenog studijom nije bilo direktnih subvencija za proizvodnju električne energije iz uglja, osim podrške u obliku državnih garancija za kredite. U narednom periodu, ESM planira da uloži 41 milion evra u modernizaciju postojećih rudnika i 140 miliona evra u nastavak modernizacije termoelektrane Bitolj i zaštitu životne sredine. Planirano je otvaranje novog rudnika uglja, a investicija je procenjena na 122,5 miliona evra. ESM razmatra konverziju TE Oslomej iz uglja na gas kao i izvodivost njegove revitalizacije za snabdevanje visokokvalitetnim ugljem iz uvoza. Vrednost prve faze projekat revitalizacije termoelektrane Oslomej procenjuje se na 45 miliona evra. S obzirom na finansijski položaj AD ESM, za sprovođenje ovih ambicioznih planova biće potrebna dodatna pomoć vlade.

Srbija

U Srbiji proizvodnja električne energije iz uglja čini 54% ukupnog instalisanog kapaciteta i njome u dva segmenta upravlja državna kompanija Elektroprivreda Srbije. Termoelektrane Nikola Tesla obuhvataju TE Nikola Tesla A (6 blokova), TE Nikola Tesla B (2 bloka), TE Kolubara (5 blokova) i TE Morava (1 blok). Segment Termoelektrane Kostolac obuhvata TE

Kostolac A (2 bloka) i TE Kostolac B (2 bloka). Ugalj se isporučuje iz EPS-ovih rudnika u blizina termoelektrana. EPS nabavlja ugalj i iz podzemnih rudnika Resavica. Proizvodnja električne energije iz uglja subvencionisana je direktnim budžetskim transferima, grantovima međunarodnih finansijskih organizacija, reprogramom i oslobađanjem od doprinosa za porez i socijalno osiguranje rudnika uglja, otpisom duga, državnim pozajmicama, zajmovima institucija pod kontrolom države i državnim garancijama za kredite.

U narednom periodu, EPS planira da nastavi aktivnosti na revitalizaciji i modernizaciji rudnika i termoelektrana, kao i na izgradnji novog bloka Kostolac B3, snage 350 MW. Izgradnja bloka Kostolac B3 započeta je u novembru 2017. godine, i trebala bi biti završena krajem 2020. godine. Vrednost investicije je 613 miliona dolara, od čega 85% finansira kineska Eksim banka (kredit na 20 godina, grejs period od 7 godina, kamatna stopa 2,5%) a 15% EPS.

U skladu sa Akcionim planom za zaštitu životne sredine, EPS namerava da uloži 650 miliona evra u termoelektrane i projekate obnove životne sredine. S obzirom na finansijski položaj EPS-a, za sprovođenje ovih ambicioznih planova biće potrebna dodatna pomoć vlade.

Ukrajina

Ugalj predstavlja drugi najvažniji izvor za proizvodnju električne energije u Ukrajini, pored nuklearne energije. Kapacitet za proizvodnju električne energije iz uglja čini 47,44% ukupnog instalisanog kapaciteta, ali neke od postrojenja ne rade tokom cele godine ili rade na druga goriva.

Proizvodnja je organizovana u tri kompanije: Donbasenergo (jedna termoelektrana kapaciteta 0,88 GW), u većinskom privatnom vlasništvu, DTEK (devet termoelektrana kapaciteta 16,3 GW), u privatnom vlasništvu, i Centrenergo (tri termoelektrane kapaciteta 7,6 GW), u većinskom državnom vlasništvu.

Subvencije za proizvodnju električne energije iz uglja su pružene u obliku direktnih budžetskih transfera, oslobađanja od poreza i doprinosa, oslobađanja od PDV-a i podrške investicijama.

U pogledu fiskalne podrške, državni rudnici dobijaju direktne subvencije iz državnog budžeta za plate, troškove modernizacije i podizanje nivoa sigurnosti.

U 2017. godini, Vlada je usvojila Energetsku strategiju Ukrajine do 2035. godine, koja predviđa restrukturiranje sektora uglja zatvaranjem nerentabilnih rudnika, privatizaciju i uspostavljanje tržišta uglja.

Predviđeno je usklađivanje termoelektrana sa ekološkim standardima, kako bi se produžio njihov radni vek.

U 2018. godini, Vlada je izdala državnu garanciju u iznosu od 35,15 miliona evra za realizaciju investicionih projekata u pet rudnika u državnom vlasništvu.

Skrivene subvencije

U sklopu studije, Sekretarijat Energetske zajednice analizirao je dve vrste indirektnih subvencija: poslovanje na niskom ili negativnom nivou profitabilnosti; i neplaćanje emisija CO₂ ili drugih eksternih troškova.

Samo ove dve skrivene subvencije, zasnovane na podacima o prosečnoj godišnjoj proizvodnji između 2015. i 2017. godine, iznose ukupno 1,873 milijardi evra.

Rezime

Proračun troškova proizvodnje električne energije u termoelektranama sproveden u sklopu ove studije, uključujući identifikovane direktne subvencije i dve analizirane skrivene subvencije, pokazuje da će bilo koja termoelektrana u Energetskoj zajednici koja naplaćuje manje od 40 evra po MWh verovatno imati operativne gubitke u konkurentnom okruženju. Neto operativni troškovi proizvodnje električne energije u termoelektranama na ugalj u državnom vlasništvu kreću se između 30 i 55 evra po MWh, ne računajući finansijske troškove, kao što su kamate na kredite i investicije.

Pored toga, nizak nivo profitabilnosti proizvodnje električne energije na ugalj je posebno izazovno pitanje zbog ulaganja u modernizaciju termoelektrana i sanaciju životne sredine, što je obaveza koja proizilazi iz članstva u Energetskoj Zajednici.

Potrebna dodatna ulaganja za usaglašavanje sa Direktivom o velikim postrojenjima na sagorevanje, nisu uključena u troškove proizvodnje termoelektrana na ugalj u ovoj studiji.

Potrebne investicije procenjuju se na šest milijardi evra, od čega je samo u Ukrajini potrebno pet milijardi evra.

Nivo subvencija usmerenih na ugalj je zapanjujuć u poređenju sa ukupnim iznosom subvencija za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora.

Tri ugovorne strane koje najviše koriste ugalj (Bosna i Hercegovina, Kosovo* i Srbija) značajno više subvencionišu ugalj od obnovljivih izvora.

Izvor: energy-community.org